

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ПРОГРАМА

РОЗВИТОК СЛУХОВОГО СПРИЙМАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ
ВИМОВИУ ДІТЕЙ ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ

(підготовчий, 1-5 класи)

**для навчальних закладів зі спеціальною та інклюзивною формами
навчання, навчально-реабілітаційних центрів**

Київ – 2016

Програма «Розвиток слухового сприймання та формування вимови у дітей зі зниженим слухом» (підготовчий, 1-5 класи) для навчальних закладів зі спеціальною та інклюзивною формами навчання, навчально-реабілітаційних центрів, які залучають до навчання молодших школярів зі зниженим слухом.

Розробники: *О.Ф. Федоренко*, к.п.н., науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України (0-2 кл.); *Н. І. Мала*, заступник директора Чернівецького обласного навчально-реабілітаційного центру №1 м. Чернівці (3 кл.); *О.О. Савчук*, директор Чернівецького обласного навчально-реабілітаційного центру №1 м. Чернівці (4 кл.); *Т. І. Москаленко*, заступник директора спеціальної школи-інтернату I-III ступенів №9 м. Києва (5 кл.)

Програму схвалено на засіданні вченої ради Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

Протокол № 3 від 25.02.2016 р.

Надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
Наказ № 476 від 29.04.2016 р.

Анотація

Програма з розвитку слухового сприймання та формування вимови спрямована на формування й удосконалення умінь і навичок слухового сприймання усного мовлення та вимови під час слухо-мовленнєвої діяльності на індивідуальних заняттях з молодшими учнями зі зниженим слухом.

У програмі виокремлено напрями педагогічної діяльності під час занять, що спрямовані на розвиток слухового сприймання й формування вимови через розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, координації, мобільності, власне сенсорної інтеграції молодших школярів зі зниженим слухом. Це забезпечується застосуванням низки специфічних вправ та завдань.

Програма розраховано на сурдопедагогів навчальних закладів зі спеціальною та інклюзивною формами навчання, фахівців навчально-реабілітаційних центрів, які обізнані зі специфікою психофізичного розвитку та особливими освітніми потребами молодших школярів зі зниженим слухом.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	8
ПІДГОТОВЧИЙ КЛАС.....	18
ПЕРШИЙ КЛАС.....	21
ДРУГИЙ КЛАС.....	25
ТРЕТІЙ КЛАС.....	28
ЧЕТВЕРТИЙ КЛАС.....	32
П'ЯТИЙ КЛАС.....	35
ДОДАТОК	38

ВСТУП

Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку є серед першочергових завдань освіти.

Розвиток слухового сприймання та формування вимови є значущими розділами роботи у навчальних закладах зі спеціальною та інклюзивною формами навчання, навчально-реабілітаційних центрах, що залучають до навчання молодших школярів зі зниженим слухом. Позаяк у спеціальних психолого-педагогічних дослідженнях акцентується увага на тому, що важливим фактором соціалізації школярів з порушенням слуху є комунікація на основі усного словесного мовлення.

У вітчизняній сурдопедагогіці обґрунтовано важливість корекційно-розвиткової роботи з розвитку слухового сприймання та формування вимови, що є невід'ємною системною складовою навчально-реабілітаційного процесу для молодших школярів зі зниженим слухом. Особливе значення мають спеціальні індивідуальні заняття, передбачені інваріантною складовою навчальних планів шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей зі зниженим слухом. Метою таких занять є посилення слухового компонента під час слухового сприймання усного мовлення оточуючих, оволодіння засобами спілкування в умовах зниженого слуху.

У педагогічній практиці для розвитку слухового сприймання і формування вимови у дітей із порушеннями слуху застосовують програми, які спираються на психолого-педагогічну класифікацію порушень слуху, та такі, що фокусуються на медичній класифікації. Стрімкий розвиток науки і техніки, у тому числі щодо раннього виявлення порушень та засобів і способів слухопротезування, сприяє тому що нині діти зі зниженим слухом мають різне

слухомовленнєві навички в одному й тому ж віці (від незначних труднощів у сприйманні шепітного мовлення до різкого обмеження можливості сприймати мовлення розмовної гучності тощо), різну необхідність та можливість використання засобів слухопротезування. Зважаючи на це, є нагальна потреба у розробленні спеціальних програм з розвитку слухового сприймання й формування вимови з врахуванням як загального медичного висновку щодо стану слухової функції учня, так і диференційованого підходу до подолання вимовних порушень і розвитку слухового сприймання мовлення шляхом системної цілеспрямованої спеціально організованої роботи під час індивідуальних занять з такими учнями.

У сучасній корекційно-розвитковій роботі під час індивідуальних занять тісно переплітаються загально функціональні механізми слухового сприймання мовлення зі специфічними, що зумовлені порушенням слуху. Це дає змогу учням зі зниженим слухом повноцінно оволодіти засобами усного словесного мовлення і, власне, застосовувати слухові резерви для соціальної адаптації та інтеграції в суспільство в умовах зниженого слуху.

Формування й удосконалення умінь і навичок сприймання, розуміння і усного словесного мовлення та власне говоріння, спирається на відповідні психофізичні процеси розвитку слабчучих учнів, повноцінне використання збережених аналізаторів та усвідомлення отриманої інформації через розвиток слухової/ слухо-зорової уваги, пам'яті, мислення тощо. Критеріями для організації педагогічної діяльності у цьому контексті є кількість учнів, місце проведення та тривалість навчального заняття. Означені критерії є вагомими для закладів зі спеціальною, інклюзивною формами навчання та навчально-реабілітаційних центрів, які залучають до навчання таких школярів. Відповідно до критерію кількості учнів розвиток слухового сприймання

та формування вимови має здійснюватися на загальноосвітніх уроках, групових та індивідуальних заняттях. Зважаючи на місце проведення, корекційно-розвиткова робота в цьому напрямі має здійснюватися на загальноосвітніх уроках, індивідуальних заняттях в слуховому кабінеті, позакласних заняттях.

Стосовно тривалості занять, особливе значення мають спеціальні індивідуальні заняття, передбачені інваріантною складовою навчальних планів шкіл (шкіл-інтернатів), що залучають до навчання слабкочуючих школярів. Метою таких занять є посилення слухового компонента під час слухового/слухозорового сприймання усного мовлення оточуючих, оволодіння засобами спілкування в умовах зниженого слуху з використанням стаціонарної апаратури та / або індивідуальних слухових апаратів, систем КІ.

Індивідуальні заняття проводяться на основі спеціальної (корекційної) програми з розвитку слухового сприймання та формування вимови у дітей зі зниженим слухом у підготовчому та 1-5 класах¹. Під час планування занять педагоги беруть до уваги рівень та особливості слухомовленнєвого розвитку школярів (здійснюється слухомовленнєве обстеження учнів) та зважають на сформованість готовності до взаємодії, активного словника для занять тощо.

Індивідуальні заняття проводяться сурдопедагогом, учитель-дефектологом слухового кабінету. Рекомендовано включати в тижневе навантаження вчителя класу індивідуальні заняття (2-3 школярі), що, на нашу думку, має слугувати відповідним стимулом для організації ефективної педагогічної діяльності, у тому числі корекційно-розвиткової, з усіма іншими учнями класу під час загальноосвітніх уроків.

¹Організація занять з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у глухих дітей у підготовчому та 1-5 класах здійснюється відповідно до рекомендацій МОН України

Відтак, розвиток слухового сприймання у школярів зі зниженим слухом розглядається як системоутворюючий фактор навчального процесу, що пов'язаний не тільки з розвитком слухового сприймання усного словесного мовлення й формування правильної вимови, але й інтенсифікацією всього освітнього процесу в цілому.

Беззаперечно, що успішність розвитку слухового сприймання та формування вимови залежить від стану слуху, рівня розвитку мови і мовлення, збереження всіх аналізаторів, загального розвитку дитини, цілісності педагогічного процесу.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з розвитку слухового сприймання та формування вимови (РСС та ФВ) спрямована на формування й удосконалення слухомовленнєвих умінь та навичок під час індивідуальних занять.

Програма має на меті забезпечити розвиток досвіду, що сприятиме школярам зі зниженим слухом здобувати нову інформацію, набувати мобільності, формуватиме здатність діяти адекватно в різних життєвих ситуаціях, та виховувати вміння приймати свідомі рішення та розв'язувати певні соціальні задачі. Формування й удосконалення умінь і навичок сприймання, розуміння усного словесного мовлення та власне говоріння, спирається на відповідні психофізичні процеси розвитку учнів зі зниженим слухом, що пов'язані з повноцінним використанням збережених аналізаторів (слухо-зорове, слухове сприймання) та усвідомлення отриманої інформації через розвиток слухової уваги, пам'яті, мислення тощо. Формування вимови забезпечується у процесі мовлення низкою специфічних вправ та завдань, орієнтованих на формування свідомої слухомовленнєвої діяльності поза індивідуальними заняттями.

Розроблена програма передбачає наступні блоки педагогічної діяльності під час занять, що спрямовані на: 1) розвиток слухового сприймання, розвиток слухової уваги, слухової пам'яті тощо, 2) формування вимови, 3) координацію, мобільність молодших школярів зі зниженим слухом під час розвитку слухового сприймання і формування вимови².

²Тут *координацію* молодших школярів ми розглядаємо як зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; *мобільність* - як засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції шляхом оновлення змісту навчання, його вдосконалення та адаптації до суспільних змін і перетворень, до інновацій у техніці та інше.

Передбачено, що зміст третього блоку є наскрізним і має здійснюватись під час перших двох, оскільки ре/абілітація школярів зі зниженим слухом здійснюється через максимальне використання залишкового слуху і збережених аналізаторів на основі діяльнісного, практично-ціннісного підходів. Саме тому під час індивідуальних занять передбачається формування спроможності виконувати дії за мовленнєвими інструкціями; зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо. Водночас вправи на заняттях мають бути спрямовані на розвиток навичок виявляти та розпізнавати навколишні мовленнєві та немовленнєві звуки; орієнтування у просторі; розвиток слухової, зорової пам'яті та уваги; вміння ідентифікувати звук з предметом, об'єктом, що звучить; розпізнавати ритміко-інтонаційні особливості мовлення та інше. Різноманітні вправи спрямовані на розвиток мовленнєвого дихання, голосу, ритміко-інтонаційної сторони мовлення, здатність аналізувати отриману інформацію, у тому числі зважаючи на паронімію української мови. З цією метою доцільно застосовувати ігрові вправи, що розвивають фонематичні уявлення (визначати перший чи останній звук у слові; послідовність та кількість звуків у слові; підкреслювати звук через інтонаційне посилення голосу – протяжне вимовляння; визначати низку слів із певним звуком тексту; вставляти потрібні звуки у словах; порівнювати слова, що відрізняються одним звуком (слова-пароніми); пригадувати чи конструювати слова із певним звуком тощо).

У програмі приділено увагу ознайомленню учнів зі зниженим слухом із орфоепічними нормами відповідно до сучасних правил української літературної вимови. Дотримання орфоепічних норм має значення для засвоєння правопису, оскільки в українській мові є слова, які пишуться на основі вимови (*калина, школа, книга* та ін..) й

слова, вимова і написання яких відрізняються (*земля, розчищаю* та ін..) Передбачається, що під час ознайомлення з орфоепічними нормами учні зі зниженим слухом набуватимуть ширшої мовної грамотності.

Зміст Програми єдиний для школярів із різним ступенем зниження слуху, водночас передбачено необхідність диференційованого підходу, що дає змогу врахувати різні слуховимовні можливості цих учнів. Послуговуючись особистісно орієнтованим і діяльнісним освітніми підходами та суголосного з ними компетентнісного, педагоги орієнтуються на основні блоки педагогічної діяльності та змістові напрями, й водночас мають змогу диференціювати матеріал, власне процес педагогічної діяльності. Для складання плану роботи педагог проводить моніторинг звуковимовних навичок та особливостей слухового сприймання учнів. У підготовчому й першому класах під час перших місяців вчитель може вносити корективи у педагогічну діяльність з учнями, які мають недостатній базовий рівень підготовки (не відвідували дошкільний заклад; недостатньо орієнтуються у навколишньому середовищі; не звиклі до взаємодії з педагогом чи однолітками; не вміють організувати власну діяльність та інше). Зважаючи на це, педагогам пропонується самостійно підбирати матеріал для індивідуальних занять (складність, об'єм, тематика тощо), у залежності від можливостей та вподобань учнів (див. Додаток). Це дає змогу забезпечити різносторонній розвиток таких учнів під час індивідуальних занять через оцінювання сурдопедагогом можливостей та особливих освітніх потреб школярів, й залучення їх до всього, що є доступним їх одноліткам без порушень слуху, через використання різних видів слухомовленневої діяльності та застосування різних форм роботи.

Під час реалізації Програми здійснюється сприймання на слух усного мовлення (зі звукопідсилювальною апаратурою і без неї – відповідно до особливостей зниження слуху та слухопротезування кожного учня) через розвиток слухового сприймання (мовленнєвих і немовленнєвих звуків); формування вимови (розвиток мовленнєвого дихання, голосу, корекцію чи автоматизацію звуків та їх поєднань); дотримання правил орфоєпії під час мовлення; формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті. Така робота є основою педагогічної діяльності з розвитку мовленнєвого слуху, що загалом охоплює весь навчально-виховний процес молодших школярів зі зниженим слухом.

В основі програми є формування у молодших школярів зі зниженим слухом універсальних слухомовленнєвих умінь та навичок, якими ці учні цілеспрямовано оволодівають через будь яку тематику, і які можуть бути застосовані в будь якій мовленнєвій ситуації, незалежно від ключової теми заняття.

Під час розроблення змісту Програми й основних вимог до умінь школярів зі зниженим слухом враховано, що такі учні мають різний ступінь зниження слуху, рівень мовленнєвого розвитку, навички слухової уваги, слухової пам'яті, власне словниковий запас тощо³. Саме тому на противагу раніше розробленим зразкам, Програма відрізняється відсутністю тематичної організації матеріалу для індивідуальних занять – це покладається на сурдопедагога, що адаптує складність, об'єм, тематику заняття відповідно до слухових, вимовних резервів учнів та їхніх особливих освітніх потреб (сенсорних, мовленнєвих, загальнонавчальних, соціоінтегрувальних,

³У програмі матеріал для слухового сприймання та звуковимови наведений для прикладу. Водночас передбачається, що матеріал для занять (власне зміст занять) підбирається вчителем самостійно відповідно до особливих освітніх потреб та можливостей учнів зі зниженим слухом.

соціокультурних тощо).⁴У такий спосіб виконуються дві основні на сьогодні освітні цінності – забезпечити рівні можливості для розвитку слухового сприймання й формування вимови для усіх школярів, й дотримуватись базового змісту, основних умінь і навичок, що закладені у Програмі. Матеріал для занять повинен відповідати меті індивідуальних заняттях з розвитку слухового сприймання та формування вимови, завданням формування усного мовлення, слугувати засобом розвитку мовленнєвого слуху, містити осмислені мовні одиниці (слова, фрази, словосполучення, тексти). Це найбільш уживаний словник, необхідний для спілкування та соціонавчальної інтегрованості, що відповідає сенсорному й мовленнєвому розвитку молодших школярів зі зниженим слухом, знайомий їм за значенням.

Організуючи заняття, вчитель повинен враховувати, що на початку навчання учні сприймають знайомі за значенням слова, близькі їх досвіду прості короткі фрази чи невеликі тексти. Поступово рекомендується включати у зміст занять нові слова і фрази, значення яких цікавить учнів та може бути зрозуміле їм у контексті. Варто пропонувати для сприймання на слух інформацію по радіо, телебаченню, телефону, в записі тощо. Учитель може використовувати матеріали з дитячих журналів і газет, коміксів, сюжети дитячих художніх чи мультиплікаційних фільмів, комп'ютерних ігор тощо.

Знайомий за значенням матеріал пропонується відразу на слух. Якщо текст новий – учні спочатку сприймають його повністю, потім за фразами. Завдання за змістом тексту подається на слух. Водночас виконання завдання передбачає різну діяльність учнів (дати відповідь

⁴ У підготовчому й першому класах під час перших місяців (вересень-жовтень) вчитель може вносити корективи у педагогічну діяльність з учнями, які мають недостатній базовий рівень підготовки (не відвідували дошкільний заклад; недостатньо орієнтуються у навколишньому середовищі; не звиклі до взаємодії з педагогом чи однолітками; не вміють організувати власну діяльність та інше).

на питання; підкреслити; замалювати; написати; прочитати; показати; якщо «так» то..., якщо «ні» то... та інше.). Сприймання матеріалу на слух повинно здійснюватись по-різному: в умовах ситуації (підбирається тематично однорідний матеріал, оголошується тема слухових вправ, заголовки тексту, демонструється малюнок чи серія малюнків, що ілюструє текст тощо) та в умовах, близьких до природних (діалог, проблемна ситуація та інше).

Педагогічна діяльність під час занять спрямовується на розвиток мовленнєвого дихання, голосу, формування правильної вимови звуків мовлення й їх поєднань в словах і фразах, оскільки це є підготовкою до оволодіння правильною вимовою.

Формування інтонаційного аспекту мовлення передбачає розвиток умінь виділяти ритмічну структуру слова, фрази, відтворення відповідної інтонації.

Передумовою для формування виразності усного мовлення молодших школярів зі зниженим слухом є формування вміння вимовляти слова злито на одному видосі, визначати кількість складів у слові, фразі, змінювати силу голосу відповідно до словесного наголосу, контексту, відстані мовця і слухача. Всі види інтонації закріплюються з опорою на розділові знаки під час роботи з текстом. Згодом формуються вміння самостійно розподіляти дихальні паузи, виділяючи синтагми під час читання, переказування; дотримуватися рухливості наголосу під час зміни форми слова; виявляти і виправляти помилки в словесному наголосі у власному мовленні й почутому.

Оволодіння навичками звуковимови здійснюється на основі наслідування вимови і мовлення дорослих на слухо-зоровій і слуховій основі. Основними методичними прийомами є спряжене (сполучене), відображене (відбите) і самостійне мовлення. Формування вимови може здійснюватися на полісенсорній основі,

тобто із залученням та використанням тактильно-вібраційних відчуттів і можливостей дитини та спеціальних прийомів виправлення (корекції) вимови, фонетичної ритміки (за потреби).

Більшість звуків та їх поєднань засвоюється слабкочуючими учнями самостійно на основі мовлення оточуючих. Водночас є звуки, що вимагають тривалих спеціальних тренувань під час індивідуальних занять (для прикладу: в, ф, к, х, л, з, ж, г, ч, с, ш, р, б, д, ц та ін.). У педагогічній діяльності щодо формування вимови школярів зі зниженим слухом основна увага приділяється диференціації подібних звуків, а також роботі над збігом приголосних у словах і фразах. Під час корекції порушеної вимови звуків використовуються слухові диференціювання, що спрямовані на розрізнення «правильного – неправильного» вимовляння звуку, автоматизацію у самостійне мовлення.

Відповідно до особливостей мовленнєвого розвитку школярів зі зниженим слухом навчання вимові здійснюється на мовленнєвому матеріалі різної складності з використанням різних видів мовленнєвої діяльності та із застосуванням різних видів роботи.

Отже, в основі роботи з розвитку слухового сприймання та формування вимови у молодших школярів зі зниженим слухом у підготовчому, 1-5 класах є наступні положення. А саме:

- ✓ комплексне слухо-мовленнєве обстеження, спрямоване на виявлення резервів для розвитку слухового сприймання мовлення, у тому числі аналітична перевірка вимови;
- ✓ створення слухо-мовленнєвого середовища шляхом використання природних і штучних ситуацій, що є основою для розвитку слухового сприймання й формування вимови та розвитку особистісних якостей школярів зі зниженим слухом;

- ✓ реалізація диференційованого підходу, що відображає ідею особистісно-орієнтованого підходу, у тому числі через диференціацію тематичного спрямування змісту занять та застосування методичних підходів. Йдеться про те, що розподіл програмового матеріалу з розвитку слухового сприймання та формування вимови по класах є орієнтовним й може змінюватися сурдопедагогом в межах класу (чи класів) відповідно до виявлених резервів для розвитку слухового сприймання мовлення й результатів аналітичної перевірки вимови молодших школярів зі зниженим слухом;
- ✓ грамотне планування корекційно-розвиткової роботи.

Під час організація роботи з розвитку слухового сприймання та формування вимови має здійснюватись дозування звукового навантаження (адаптація та слухова стомленість) та етапність у формуванні слухових уявлень (сприймання, розрізнення, упізнавання, розпізнавання) відповідно до особливостей стану слухової функції (динамічний діапазон слуху, частотний діапазон звуків тощо). Вищесказане впливає на вибір теми та визначення завдань під час заняття, підбір та умови представлення слухового та мовленнєвого матеріалу (див. Додаток). Тому в розроблених програмах ми не дотримуємось загальної тенденції виходити з тематичного розподілу матеріалу шляхом використання упродовж навчального року закріпленої по черговості лексичних тем. Водночас важливо аби під час слухової роботи здійснювалось своєрідне «переміщення» слухомовленнєвого матеріалу, оскільки спадкоємність роботи з формування слухових уявлень школярів з порушенням слуху сприятиме розвитку їхніх слухо-мовленнєвих здібностей. Відбір слухового і мовленнєвого матеріалу для розрізнення, впізнавання та

розпізнавання здійснюється відповідно до індивідуальних можливостей школярів зі зниженим слухом з урахуванням:

- *доступності* за змістом й граматичним оформленням (значення слів та їх поєднань мають бути знайомі учням);

- *комунікативної спрямованості та соціальної доступності* (в першу чергу розмовний матеріал, що дає змогу організувати комунікацію і взаємодію з учнями та між ними, а потім матеріал навчальних предметів);

- *відповідності* основним завданням розвитку слухового сприймання учня на конкретному етапі та фонетичним принципам (матеріал має містити відпрацьований звук у певній позиції);

Структура індивідуального заняття залежить від завдань, змісту роботи, етапу роботи над вимовою чи етапу формування слухових уявлень відповідно до індивідуальних слухових і вимовних особливостей кожного учня.

Водночас рекомендується під час формування вимови розпочинати з вправ, які спрямовані на підготовку апарату артикуляції учня до вимови певного мовленнєвого матеріалу; на виявлення можливостей учня сприймати на слух звук, над якими буде здійснюватися робота; визначення основного компонента для наслідування (можливість опори на той чи інший аналізатор). Наступними можуть бути вправи, що спрямовані на формування у дитини зорового уявлення про правильне положення органів артикуляції в момент вимови.

Введенню звуку в мовлення сприяють вправи з вироблення артикуляційних диференціовань.

Вправи на закріплення вимови звуків мають бути спрямовані на формування вміння учнів відтворювати звук без посиленого слухового самоконтролю.

Під час корекції вимови має бути дотримана одна з основних вимог - зміна видів робіт і видів мовленнєвої діяльності. Існує досить велика різноманітність видів робіт з різним мовленнєвим матеріалом (читання складів, складання складів з поданих звуків, доповнення складів до слова, зіставлення слів, називання картинок, доповнення словосполучень, складання речень, робота з деформованим чи напіввідкритим текстом та інше). Водночас все розмаїття укладається в такі види мовленнєвої діяльності як: наслідування, спряжене і відбите мовлення, називання картинок тощо, читання, порядкове мовлення (понеділок, вівторок ..., один, два, три ... тощо), відповіді на питання, самостійні висловлювання.

На кінець року для кожного учня вчитель складає приблизний контрольний (перевірочний) слухомовленнєвий матеріал із фраз і тексту (*рекомендована така кількість фраз: від 10 до 20 у підготовчому й 1 класах; від 20 до 30 у 2 й 3 класах; від 30 до 50 у 4 й 5 класах*). Фрази відбираються із числа вже знайомих, що вивчались під час року; текст - новий (але на основі знайомих слів і фраз; нові словами чи фразами мають бути зрозумілі з контексту)⁵.

Підсумовуючи, зазначимо, що заняття з розвитку слухового сприймання та формування вимови не мають на меті посадити школяра зі зниженим слухом за стіл і працювати з ним в інтенсивному навчальному режимі з метою опанування знань із загальноосвітніх предметів. Першочергово, специфіка педагогічної діяльності під час індивідуальних занять спрямована на виправлення вимовних порушень та попередження труднощів під час мовлення, що спричинені зниженням слуху; стимулювання та збагачення слухового досвіду школярів зі зниженим слухом для ефективного

⁵Матеріал для перевірки може бути однаковим для кількох учнів або для групи учнів.

соціонавчального інтегрування в колектив однолітків та, власне, подальшої соціалізації у суспільстві.

ПІДГОТОВЧИЙ КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
3. Формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті, координації, мобільності тощо.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1. 1.

- *слова, словосполучення, фрази* для організації навчальної діяльності (Сідай! Слухай мене! Ти почув? Який сьогодні день? та ін.);
- *слова, словосполучення, фрази* для вивчення тематичного програмного матеріалу (Півень кричить: «Ку-ку-рі-ку!», Зозуля кує: «Ку-ку!»; та ін.)
- складоритмічний аспект мовлення (складосполучення, дво-, трискладові слова: тато, лапа, ТаТаТа, школа, дівчинка та ін.) та прості чотиривірші;
- *інтонаційні відтінки мовлення*, що відображають емоції чи стан людини («Ого!», «Ой!», «Ой-ой-ой!», «Ха-ха-ха!», «Кахи-кахи!» та ін.);
- тексти (3-5 простих речень).

1. 2.

- *музичні іграшки* (барабан, бубон, дудка, гармошка, дзвіночок, свисток чи ін.);
- *музичні інструменти* (фортепіано, скрипка та ін..(на уроках ритміки);
- *музичні ритми* (марш, вальс та ін.);
- *шуми* (стук; дзвінок телефона, у двері, будильника, велосипеда та ін.);
- *особливості звуку* (інтенсивність, кількість, сила, тривалість звукових сигналів, локалізація та ін.);
- *голоси тварин і птахів* (корова, собака, кішка, миша, зозуля, ворона та ін.);
- *дво- трискладові ритми*, (через відплескування, відстукування тощо);
- *танцювальні ритми* (вальс, марш та ін.).

2.1.

–злите, на одному видиху промовляння складів, слів, словосполучень і фраз

через синтагми, керуючись знаком паузи (папапапа, папапапа; візьми зошит, я сьогодні черговий та ін..)

2.2.

- *зміна сили голосу відповідно до інтонаційних відтінків* (питання, спонукання, розповідь);

- *зміна висоти і сили голосу відповідно до віддаленості співрозмовника і необхідності дотримуватися тиші* (голосно, тихо, пошепки);

2.3.

- *формування вимови, автоматизація і корекція наявних звуків та їх поєднань;*

-диференційована вимова в складах і словах низки приголосних с-ш, з-с, ш-ж, б-п, ц-с, д-т, у тому числі носових і ротових м-б, н-д, м'-б', н'-д', м-п, н-т, м'-п', н'-т' та інші.

3.

- формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності (пальчикова гімнастика; зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УМІНЬ УЧНІВ:

Сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал, що стосується організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання на слух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань;

сприймає і відтворює інтонаційні відтінки мовлення, що відображають емоції й стан (радість, страх, розгубленість тощо); *визначає за характером* звучання музичні іграшки; *диференціює* музичні та мовленнєві звуки;

визначає місцезнаходження джерела звуку; *сприймає і відтворює* інтенсивність, тривалість звучань; *сприймає і відтворює* нескладні ритмічні малюнки (на музичних іграшках, відхлопує тощо); *визначає* кількість звукових сигналів, їх силу і тривалість; *дотримується* правильної звуковимови закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям.

1 КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
 - 2.4. Дотримання правил орфоєпії у словах та словосполученнях
3. Формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті, координації, мобільності, тощо.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1. 1.

- *слова, словосполучення, фрази* для організації навчальної діяльності;
- *слова, словосполучення, фрази* для вивчення тематичного програмного матеріалу (Це дзвінок на урок. Артема розбудив телефонний дзвінок. Я почув стук в двері. Це високий (низький) звук. Це дитячий/чоловічий голос. Я чую шум води та ін..)
- *складоритмічний аспект мовлення* (слова, словосполучення, вірші. текст пісень);
- *інтонаційні відтінки мовлення* (розповідні, питальні, спонукальні в розмовному темпі).
- *тексти, казки;*

1.2.

- висота звуку (високий, низький, середній, чоловічий, дитячий, жіночий);
- танцювальні ритми;
- голоси птахів і тварин (зозулі, дятла, солов'я та ін.);
- шуми транспорту, побутової техніки (пилосос, струмінь води, цокання годинника, гул автомобіля, та ін.);
- музичні інструменти (віолончель, флейта та ін.);
- танцювальні ритми;
- спів (чоловічий, жіночий, дитячий);
- оркестр та окремі музичні інструменти;
- хор і сольний спів;
- мелодії пісень;

2.1

- зливо, на одному видиху промовляння низки складів, слів, словосполучень і фраз (через синтагми, керуючись знаком паузи)

2.2.

- зміна висоти і сили голосу відповідно з віддаленістю співрозмовника і необхідності дотримуватися тиші (голосно, тихо, пошепки); відповідно до інтонації та логічного наголосу

2.3.

- формування вимови, автоматизація і корекція наявних звуків та їх поєднань;
- диференційована вимова в складах і словах низки приголосних с-ш, з-с, ш-ж, б-п, ц-с, д-т, у тому числі носових і ротових м-б, н-д, м'-б ', н'-д', м-п, н-т, м'-п', н'-т'; свистячих і шиплячих з-ш, з-ж, ц-ч; дзвінких і глухих п-б, т-д, к-г, с-з, в-ф та ін.);
- відтворення 4-5 х незнайомих слів з дотриманням їх звукового складу, з виділенням словесного наголосу;

2.4.

- відсутність «акання» (голосний [o] в усіх позиціях не наближається до [a]: сосна, нога, голова, сторона, молоко);
- голосні *e, u* в наголошених і ненаголошених позиціях;
- тверда вимова губних звуків б, п, в, м, ф (дуб, дід, сад, степ, сім та ін..), напівном'якшена вимова перед і (бігти, пісок, мішок, віник ін..),
- визначення кількості складів (у 3-4-5 складових словах) та наголошеного і ненаголошеного складу;
- вимова сполучень прийменників (у, з, під та ін..) з іменниками.

3.

- формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності (пальчикова гімнастика; зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УМІНЬ УЧНІВ:

Сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал для організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання на слух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань;

сприймає і відтворює інтонаційні аспекти мовлення у словах, фразах, текстах з 3-5 речень (наголос; розповідна, питальна, спонукальна інтонація);

сприймає немовленнєві звучання, музику, голоси тварин, птахів; *диференціює й упізнає* вокальну та інструментальну музику, оркестрове і сольне виконання; *сприймає і відтворює* рухами нескладні ритмічні малюнки; *виконує* дитячі пісні, дотримуючись їх ритму; *сприймає і відтворює* висоту звуку (голосом, грою на музичних іграшках, на інструментах); *диференціює й упізнає* голоси (чоловічий, жіночий, дитячий);.

правильно вимовляє закріплені слова, словосполучення, фрази поза заняттям; *дотримується* *правильної звуковимови* закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям; *дотримується закріплених правил орфоенії* у словах і фразах під час мовлення.

2 КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
 - 2.4. Дотримання правил орфоєпії у словах та словосполученнях
3. Формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті, мобільності тощо.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1. **1.-слова, словосполучення, фрази** для організації навчальної діяльності (Що ми слухали на минулому занятті? Я вмикаю запис голосу, а ти слухаєш та ін.);
 - *слова, словосполучення, фрази*, що стосуються вивчення тематичного програмного матеріалу (Чути шум вітру. Це повільна мелодія. Пиши з великої літери. Постав крапку та ін..)
 - *складоритмічний аспект мовлення* (словосполучення з чотирьох і більше складів; вірші, текст дитячої пісні.);
 - *тексти* (5-7 простих речень), близькі за змістом досвіду дітей.
- 1.2.
 - *шуми* транспорту, побутової / непобутової техніки, явищ природи (пилосос, струмінь води, цокання годинника, гул автомобіля, вітер, грім, постріл, салют та ін.);
 - *музичні інструменти* (віолончель, флейта та ін.);

- *танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми);
- *спів* (чоловічого, жіночого, дитячого);
- *нескладні фортепіанних п'єси* (наприклад, П. Чайковського з «Дитячого альбому»);
- *вокально-інструментальні ансамблі*;
- *мелодії пісень*;

2.1

– *промовляння на одному видиху* низки складів, слів, словосполучень і фраз;

2.2.

- *зміна голосу* під час діалогу відповідно до інтонації, логічного наголосу, віддаленості співрозмовника, змісту повідомлення;

2.3.

- *закріплення правильної вимови звуків і їх поєднань*;
- *диференційована вимова* у словах споріднених за артикуляцією голосних звуків (а-е, и-е, а-о, і-и), приголосних (носових і ротових: м-б, м'-б ', м-п, м'-п', н-д, н'-д ', н-т, н'-т'); свистячих і шиплячих: з-ш, з-ж, з-щ, ч-ц; дзвінких і глухих: б-п, д-т, г-к, з-с, ж-ш, в-ф; злитих і щілинних ц-с, ч-щ; злитих і проривних ц-т, ч-т; твердих і м'яких ф-фь, т-ть, п-пь та ін.);
- *вимова йотованих* (як злиття звуків: йа, йе, йу, йі; на початку слова; після голосних і після апострофа; через наголос на другому звукові; м'якість попереднього приголосного).

2.4.

- *вимова у запозичених словах звука ф* (фактор, фігура, фірма, фокус, фабрика, фея);
- *вимова у власне українських словах звукосполучення хв* (хвиля, хвіртка, хвастун, хвала, хвіст, хвоя, хвилюватися та ін.);

- *тверда вимова шиплячих* (ніч, піч, ріж, плащ, жито, чоботи, чорт, чудо, шити, курча, лоша, жовтий, жорстокий, жолудь та ін..).

3.

- розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності (у тому числі зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УМІНЬ УЧНІВ:

Сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал для організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання на слух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань; *сприймає і відтворює* інтонаційні аспекти мовлення у словах, фразах, текстах та діалозі з 5-7 речень (наголос; розповідна, питальна, спонукальна інтонація);

сприймає немовленнєві звучання, музику, голоси тварин, птахів; *упізнає й розпізнає* шуми; *упізнає й розпізнає* вокальну та інструментальну музику, оркестрове і сольне виконання; *сприймає і відтворює* рухами нескладні ритмічні малюнки; *виконує* дитячі пісні, дотримуючись їх ритму; *сприймає і відтворює* висоту звуку (голосом, грою на музичних іграшках, на інструментах); *упізнає й розпізнає* (чоловічий, жіночий, дитячий);.

дотримується *правильної звуковимови* закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям; *правильно вимовляє* закріплені слова, словосполучення, фрази поза заняттям; *дотримується закріплених правил орфоенії* у словах і фразах під час мовлення.

3 КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
 - 2.4. Дотримання правил орфоєпії у словах та словосполученнях
3. Розвиток навичок слухової уваги, слухової пам'яті, мобільності тщо.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1.1.

- *слова, словосполучення, фрази*, що стосуються організації навчальної діяльності (Що ми слухали на минулому занятті? Я вмикаю запис голосу, а ти слухаєш та ін.);

- *слова, словосполучення, фрази*, що стосуються вивчення тематичного програмного матеріалу (Чути шум вітру. Це повільна мелодія. Пиши з великої літери. Постав крапку та ін..)

- *складоритмічної структури мовлення* (на матеріалі віршів, тексту пісні;

- *прозові тексти* (5-7 простих речень), близькі за змістом досвіду дітей.

1.2.

- *шуми* транспорту, побутової / непобутової техніки, явищ природи, позивних радіопрограм і телепередач, реклами (дощ, вітер, грім, постріл, салют, бій курантів, оплески, свист та ін.);
- *вокально-інструментальна і хорова музика* різних народів (українська, африканська, бразильська, циганська та ін.);
- *танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми);
- *хоровий спів* (дитячі, дорослі, змішані; різних народів);
- *нескладні фортепіанні п'єси*;
- *мелодії пісень*;

2.1.

- *паузи* під час виокремлення синтагм у процесі читання, розповіді напам'ять;
- *логічний наголос* у процесі читання, розповіді напам'ять;
- *рухливий наголос* під час зміни форми слова (рука - руки, нога-ногита ін.);
- *розмовний темп* під час читання, розповіді напам'ять;
- *відтворення* всіх видів інтонації при веденні діалогу.

2.3.

- *закріплення правильної вимови звуків і їх поєднань* (у словах і фразах споріднених за артикуляцією голосних звуків (а-е, и-е, а-о, і-и), приголосних (носових і ротових: -б, м'-б', м-п, м'-п', н-д, н'-д', н-т, н'-т'; свистячих і шиплячих: з-ш, з-ж, з-щ, ч-ц; дзвінких і глухих: б-п, д-т, г-к, з-с, ж-ш, в-ф; злитих і щілинних ц-с, ч-щ; злитих і проривних ц-т, ч-т; твердих і м'яких ф-фь, т-ть, п-п'є та ін.);
- *вимова йотованих* (як злиття звуків: йа, йе, йу, йі; на початку слова; після голосних і після апострофа; через наголос на другому звукові; м'якість попереднього приголосного).

2.4.

- *вимова у запозичених словах звука ф*;

- вимова у власне українських словах звукосполучення хв.;
- тверда вимова шиплячих ;
- пом'якшена вимова шиплячих перед і та у деяких інших словах; чергування і-й, у-в;
- тверда вимова губних б, п, в, м, ф, шиплячих ж, ч, ш, щ, задньоязикових г, к, х та дрижачого р перед м'якими.
- - вимова я, ю, є, ї, ь та апостроф
- вимова африкат - дж- і –дз- як один звук (дзеркало, дзвінок, джміль, джерело, бджола, дзьоб, дзенькати, дзиґа, кукурудза, сиджу, ходжу, нагороджений, , попередження та ін..).
- вимова звукосполучень, які виникли в результаті збігу приголосних префікса та кореня (підживлення, підберезовик, надзвичайний, надмірний та ін..)

3.

- розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності (у тому числі зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УМІНЬ УЧНІВ:

Сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал для організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання на слух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань; *відтворює паузи* під час виокремлення синтагм у процесі читання, розповіді на пам'ять; *відтворює логічний наголос* у процесі читання, розповіді на пам'ять; *відтворює рухливий наголос* під час зміни форми слова; *відтворює* розмовний темп під час читання, розповіді на пам'ять та всі інтонаційні аспекти, у тому числі й під час діалогу; *розпізнає* шуми;

розпізнає вокальну та інструментальну музику, оркестрове і сольне виконання; *виконує* дитячі пісні, дотримуючись їх ритму; *розпізнає* *голоси* (чоловічий, жіночий, дитячий); *дотримується* *правильної* *звуковимови* закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям; *правильно* *вимовляє* закріплені слова, словосполучення, фрази поза заняттям; *дотримується* *закріплених* *правил* *орфоенії* у словах і фразах під час мовлення.

4 КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
 - 2.4. Дотримання правил орфоєпії у словах та словосполученнях
3. Розвиток навичок слухової уваги, слухової пам'яті, мобільності тощо.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1. 1.

- *слова, словосполучення, фрази*, для організації навчальної діяльності (Що ми слухали на минулому занятті? Я вмикаю запис голосу, а ти слухаєш та ін.);

- *слова, словосполучення, фрази*, що стосуються вивчення тематичного програмного матеріалу (Чути шум вітру. Це повільна мелодія. Пиши з великої літери. Постав наголос. Скільки було... та ін..)

- *складоритмічний аспект мовлення* (вірші, текст пісні);

- *прозові тексти*, близькі за змістом досвіду дітей.

1.2.

- *голоси*(популярних артистів чи діячів; однокласників та ін..)

- *вокально-інструментальна і хорова музика* різних народів (японська, індійська, італійська, іспанська та ін..);

- *танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми);

- *фрагменти з популярних опер чи мелодії пісень.*

2.1.

- рухливий наголос під час зміни форми слова (рука - руки, нога – ноги та ін.);

- *розмовний темп* під час читання, розповіді на пам'ять;

- *відтворення* всіх видів інтонації при веденні діалогу.

2.3.

- *закріплення правильної вимови* у словах і фразах споріднених за артикуляцією голосних звуків (а-е, и-е, а-о, і-и), приголосних (носових і ротових: м-б, м'-б', м-п, м'-п', н-д, н'-д', н-т, н'-т'; свистячих і шиплячих: з-ш, з-ж, з-щ, ч-ц; дзвінких і глухих: б-п, д-т, г-к, з-с, ж-ш, в-ф; злитих і щілинних ц-с, ч-щ; злитих і проривних ц-т, ч-т; твердих і м'яких ф-фь, т-ть, п-п'я та ін.);

- *вимова йотованих* (як злиття звуків: йа, йе, йу, йі; на початку слова; після голосних і після апострофа; через наголос на другому звукові; м'якість попереднього приголосного).

2.4.

- *вимова африкат-дж- і –дз-* як один звук (дзеркало, дзвінок, джміль, джерело, бджола, дзьоб, дзенькати, дзига, кукурудза, сиджу, ходжу, нагороджений, , попередження та ін..).

- *вимова звукосполучень*, які виникли в результаті збігу приголосних префікса та кореня (підживлення, підберезовик, надзвичайний, надмірний та ін..)

- *вимова приголосних з, ц, с* у суфіксах -з'я-, -цьк-, -ськ- (ризький, запорізький, український, сільський, товариський, чумацький, козацький та ін..)

- *закінченнях дієслів* у результаті асиміляції звукосполучення -ться, -шся (робиться, називається, розіб'єшся, нап'єшся та ін..)

- *випадіння приголосного* (честь - чесний, радість - радісний, виїзд - виїзний, проїзд - проїзний та ін..).

3.

-розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності (у тому числі зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УМІНЬ УЧНІВ:

Сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал для організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання на слух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань; *відтворює паузи* під час виокремлення синтагм у процесі читання, розповіді на пам'ять; *відтворює логічний наголос* у процесі читання, розповіді на пам'ять;

відтворює рухливий наголос під час зміни форми слова; *відтворює* розмовний темп під час читання, розповіді на пам'ять та всі інтонаційні аспекти, у тому числі й під час діалогу; *розпізнає голоси* (популярних артистів чи діячів; однокласників та ін..); *розпізнає* вокально-інструментальну і хорову музику різних народів (японська, індійська, італійська, іспанська та ін..); *розпізнає танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми) та *фрагменти* з популярних опер;. *дотримується* *правильної звуковимови* закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям; *правильно вимовляє* закріплені слова, словосполучення, фрази поза заняттям; *дотримується закріплених правил орфоенії* у словах і фразах під час мовлення.

5 КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ :

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
 - 2.4. Дотримання правил орфоєпії у словах та словосполученнях
3. Розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, мобільності тощо.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1. 1.- *слова, словосполучення, фрази*, для організації навчальної діяльності (який у тебе настрій? Ти готовий працювати? Я вмикаю запис голосу, а ти слухаєш та ін.);
 - *слова, словосполучення, фрази*, що стосуються вивчення тематичного програмного матеріалу;
 - *складоритмічний аспект мовлення* (вірші, текст пісні);
 - *прозові тексти*.
- 1.2.
 - *голоси* людей (популярних артистів чи діячів; однокласників та ін.);
 - *вокально-інструментальна і хорова музика* різних народів;
 - *танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми);
 - *фрагменти* з популярних опер чи мелодії пісень.
- 2.1.

- рухливий наголос під час зміни форми слова (рука - руки, нога – ноги та ін.);
- *розмовний темп* під час читання, розповіді на пам'ять, переказування;
- *відтворення* всіх видів інтонації під час діалогу.

2.3.

- *закріплення правильної вимови* у словах і фразах споріднених за артикуляцією голосних звуків (а-е, и-е, а-о, і-и), приголосних (носових і ротових: м-б, м'-б', м-п, м'-п', н-д, н'-д', н-т, н'-т'; свистячих і шиплячих: з-ш, з-ж, з-щ, ч-ц; дзвінких і глухих: б-п, д-т, г-к, з-с, ж-ш, в-ф; злитих і щілинних ц-с, ч-щ; злитих і проривних ц-т, ч-т; твердих і м'яких ф-фь, т-ть, п-пь та ін.);
- *вимова йотованих* (як злиття звуків: йа, йе, йу, йі; на початку слова; після голосних і після апострофа; через наголос на другому звукові; м'якість попереднього приголосного).

2.4.

- *вимова африкат-дж- і –дз-* як один звук (дзеркало, дзвінок, джміль, джерело, бджола, дзьоб, дзенькати, дзига, кукурудза, сиджу, ходжу, нагороджений, , попередження та ін..).
- вимова звукосполучень*, які виникли в результаті збігу приголосних префікса та кореня (підживлення, підберезовик, надзвичайний, надмірний та ін..)
- *вимова приголосних з, ц, с* у суфіксах -зък-, -цьк-, -ськ- (ризький, запорізький, український, сільський, товариський, чумацький, козацький та ін..)
- *закінченнях дієслів* у результаті асиміляції звукосполучення -ться, -шся (робиться, називається, розіб'єшся, нап'єшся та ін..) у мовленні та на письмі;

- *випадіння приголосного* (честь -чесний, радість - радісний, виїзд - виїзний, проїзд - проїзний та ін..) у мовленні та на письмі.

- *асиміляція* у мовленні та на письмі (зміна, уподібнення звуків у мовленнєвому потоці під впливом наступного чи попереднього звука)

3.

- розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності тощо (у тому числі засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

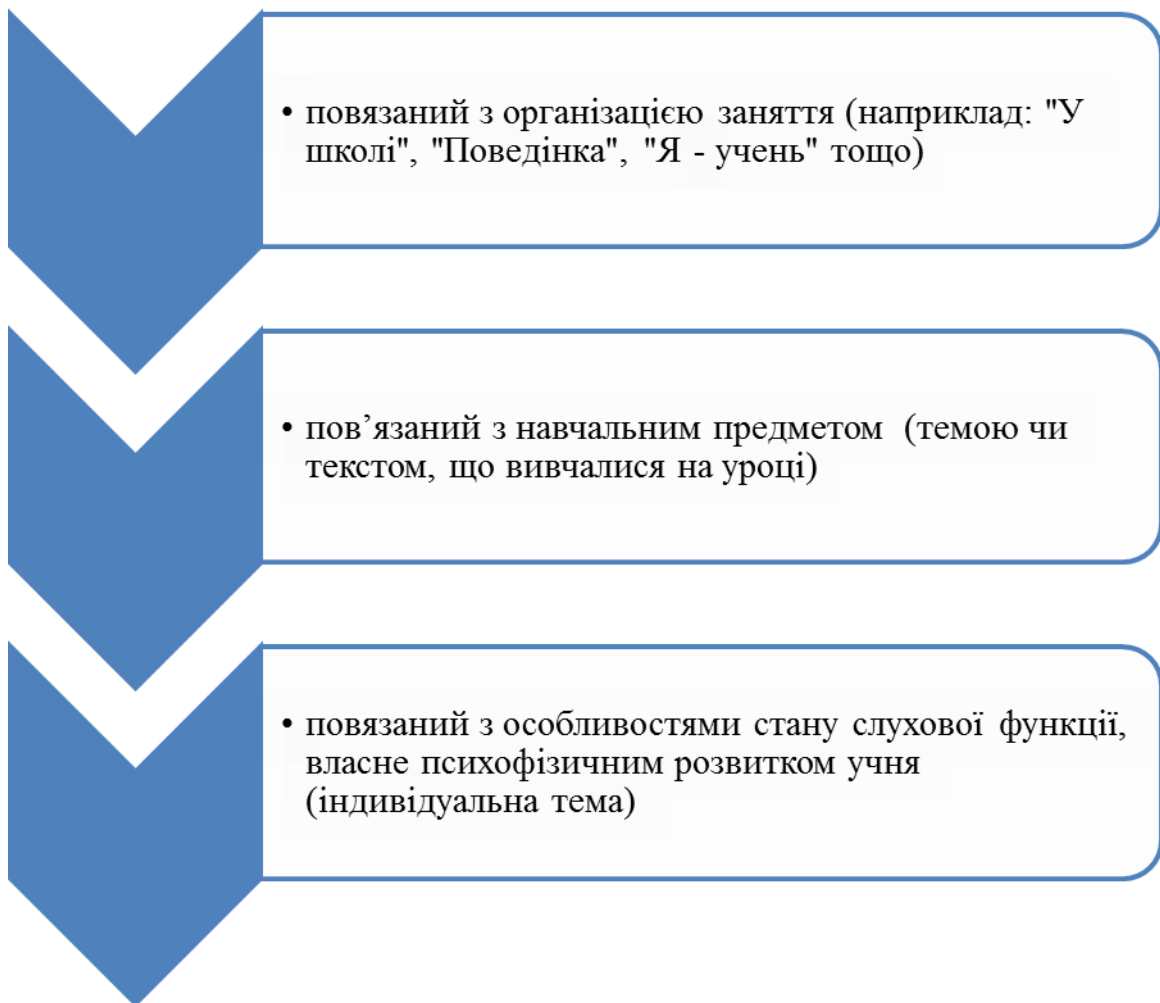
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УМІНЬ УЧНІВ:

Сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал для організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання на слух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань; *відтворює паузи* під час виокремлення синтагм у процесі читання, розповіді на пам'ять; *відтворює логічний наголос* у процесі читання, розповіді на пам'ять;

відтворює рухливий наголос під час зміни форми слова; *відтворює* розмовний темп під час читання, розповіді на пам'ять та всі інтонаційні аспекти, у тому числі й під час діалогу; *розпізнає голоси* (популярних артистів чи діячів; однокласників та ін.); *розпізнає* вокально-інструментальну і хорову музику різних народів (японська, індійська, італійська, іспанська та ін.); *розпізнає танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми) та *фрагменти* з популярних опер;. *дотримується* *правильної звуковимови* закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям; *правильно вимовляє* закріплені слова, словосполучення, фрази поза заняттям; *дотримується закріплених правил орфоенії* у словах і фразах під час мовлення.

**Алгоритм визначення теми заняття
та формулювання завдань педагогічної діяльності з розвитку
слухового сприймання та формування вимови (РСС та ФВ)**

ВИБІР ТЕМИ :

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ ДО ЗАНЯТТЯ:

РСС

етап формування слухових уявлень (розрізнення, упізнавання чи розпізнавання)

спосіб сприймання (з опорою на слухове чи слухозорове сприймання;)

слухомовленнєвий матеріал для заняття (слова, фрази, речення; шуми, голоси тощо)

Наприклад:

формувати вміння сприймати на слух розмовно-побутові фрази; розвивати вміння розрізняти трискладові слова на слух; розвивати уміння упізнавати на слух фрази з тексту по темі заняття та інше.

ФВ

етап постановки вимовної навички (постановка, автоматизація, диференціація, закріплення)

звук чи звуки

фонетична позиція (для голосних – на початку, в середині, у кінці слова; для приголосних – пряма чи зворотня; поєднання з іншими приголосними)

мовленнєвий матеріал (слово – словосполучення – фраза).

мовленнєве дихання, голос

Наприклад:

автоматизація звуку М в поєднанні з голосними у словах і словосполученнях; диференціація звуків Т і Д в складах, словах і фразах; розвивати вміння вимовляти на видосі до 4-х складів; формувати вміння відтворювати фрази, змінюючи силу голосу; формувати вміння відтворювати слова без призвуків, дотримуючись словесного наголосу у словах на основі слухового сприймання та інше.

СІТКА ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З РСС та ФВ:

№	Тема заняття	Завдання до РСС та ФВ	Зміст (види робіт і види мовленнєвої діяльності)	Слухомовленнєвий матеріал	Кількість годин	Примітки
I півріччя						
1						